

SANAYİ, GEÇMİŞTEN GELECEĞE ve SANAYİ 4.0 (*)

Prof. Dr. Bilsay KURUÇ

Değerli Başkan, değerli konuklar; sizleri saygıyla selamlıyorum.

Efendim, sanayi kongreleri, TMMOB, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği sayesinde yapılıyor. Birinci saptamamız gereken şey bu. Her gün medyada, özel sanayi dünyasında birbirine ödüller veren, parlak başlıklarla toplantılar düzenleyen organizasyonlar görüyoruz. Ama buradan, geçmişin muhasebesini yaparak, geleceğe ait bir sanayi profili, bizi umutlandıran teknik ve ekonomik çözümler çıkıyor mu; bundan çok şüpheliyim. Çok ödül dolaşüyor, çok ödül alınıp veriliyor. Ama bu ödüller, gerçekten, bize, hepimize, özellikle yarının kuşaklarına başka bir dünya, sanayinin ana gövde olacağı, ama başka bir dünya getiriyor mu; bundan şüpheliyim. Ama TMMOB'un düzenlediği ve daima bizleri topladığı kongreler bana hep umut veriyor. Bu da verdi ve veriyor. Bunu saptayalım.

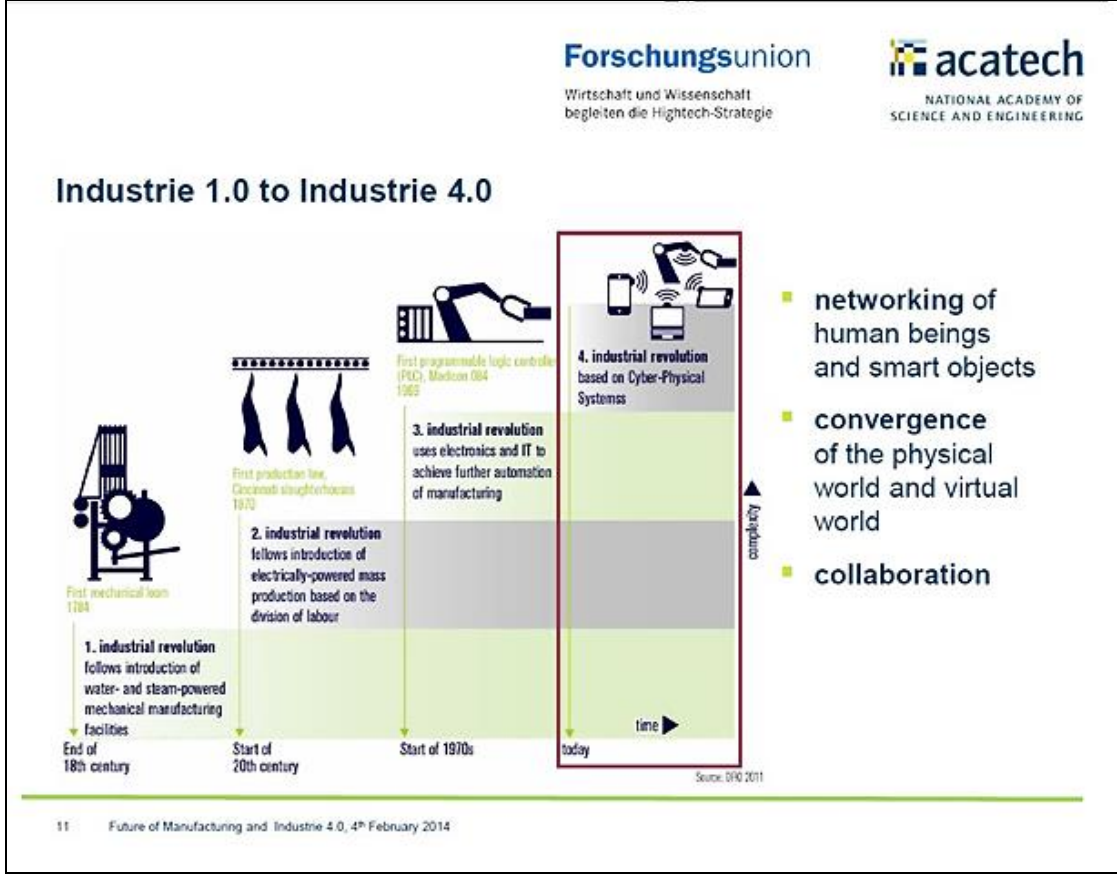
Ben, programa baktığım zaman, bunu bir sitem olarak söylemiyorum, bir ihtiyaç olarak düşündüm, bütün meslektaşlarımı burada görmekten çok memnunum. Daima buluşalım, böyle güzel platformlarda buluşalım. Ama burada sanayicileri görmüyorum. Yani Sanayi Kongresi, iktisatçılar için sanayi kongresi gibi. Tabii, bu çok güzel, bize yeni şeyler öğrenme fırsatını verecek. Çünkü sanayiye düşündürüyor bize. Oysa iktisatçılar, biliyorsunuz, uzun süredir, moda akımlarla, döviz ve faizi düşünüyorlar. Medya da onlara, “*Döviz ve faizi düşünün, gerisini merak etmeyin*” diyor. Ama biz burada esas önemli konuyu, yani doğru teknik çözüm sayesinde iktisatçıların var olabileceğini, teknik çözümü doğru kavramak, iktisatçının doğru kavraması gerektiğini öğreniyoruz. Onun için bu, hepimize konuşma fırsatıdır, ama aslında öğrenme fırsatıdır, sanayiden öğrenme fırsatıdır. O nedenle de iktisatçıların sanayi kongresine başarılar diliyorum. Sanayicilerin görüşlerini merak etmeye devam edeceğiz.

İktisatçı, sanayiciye, onun mesleğini anlatamaz. Onun için, benden, sanayicilere, mühendislere, onların mesleğine ait şeyleri anlatmamı beklemeyin, lütfen beni öyle dinlemeyin. Çünkü iktisatçı bunu anlatamaz.

Ancak, burada sanayiden bahsetmeye giriştiği zaman, neyi ne kadar anladığını, sanayiye ne kadar kavradığını iktisatçı aklıyla ortaya koyabilir. Bu, bizim için, temelinde doğru algılama meselesidir. Doğru algılamış mıyız? Konuştuktan sonra, konuşurken bu ortaya çıkmalı.

Sizleri fazla yormamak için, üç bölümlü bir konuşma tasarladım. Tabii, zamana karşı bir yarıştı bu. “Kısa konuşacağım” diyenlerden sakınınız. Onun için, böyle bir vaatte bulunmuyorum. Bildiğiniz şeyleri aslında, bildiğiniz şeyleri, sizler için çok basit olan şeyleri konuşacağız.

(*) TMMOB Makine Mühendisleri Odası Sanayi Kongresi 2015. 11-12 Aralık 2015. İMO Teoman Öztürk Salonu. Ankara’da yapılan konuşmanın gözden geçirilmiş biçimidir.

Kaynak: <http://www.raeng.org.uk/publications/other/henning-kagerman-acatech-presentation>

2

Birincisi, sanayi, bir devrimdir.

Bu tablo, Almanya'nın Alman Ulusal Bilim ve Mühendislik Akademisinin 2013'te yayınladığı bir rapordan alınmıştır. Ki önemli bir işin peşinde gibi göründü bana. Belki sizin bilginiz dâhilinde bir tablodur.

Sanayi devrimlerinin bir tarihçesi bu. Tarihleriyle, birinci sanayi devrimi, ikincisi (*madem geçmişten geleceğe konuşuyoruz, o zaman, bu tabloyu konuşmak zorundayız*) üçüncüsü ve geleceğin şekillendirilmeye başlandığını düşünürsek, dördüncüsü, yani genç kuşaklar için tasarlanacak dördüncüsü. Bir tarihçe falan gibi anlatmayacağım. Burada üzerinde duracağım, esas olarak biraz birinci sanayi devrimi (*iktisatçı için ne kadar lazımsa*) ve sonuncusu, yani gelmekte olan, gelmesi tasarlanan. Geçmişten geleceğe konuşacağımıza göre.

Bir temel özellik şu: Başka hiçbir büyük sektöre ait olmayan bir şey. Sanayi, daima bir devrim boyutuyla ortaya çıkar. Eğer devrim boyutuyla ortaya çıkmıyorsa, o zaman, bir sanayileşme hareketinden bahsedemeyiz. Sanayilerden bahsedebiliriz; ama sanayileşmeden bahsediyorsak, sanayileşme ancak bir devrim boyutuyla; yani toplumu eskisine artık benzemeyen bir şekilde şekillendiren bir motor, bir lokomotif olmasıyla ortaya çıkar. O nedenle, sanayi dediğimiz zaman, yanı başında hemen devrim sözcüğünü kullanmak zorundayız ve biliyoruz ki tarihin akışında büyük bir değişme yaratma görevini sanayi üstlenmiştir. Son iki yüzyıl, 18. Yüzyılın sonundan itibaren son iki yüzyıl bize bunu gösteriyor ve kapitalizme içerik ve şekil vermiştir. Kapitalizm, sanayi sayesinde esas olarak var olmuştur. Yani modern, günümüzün kapitalizmi. Daha önce yok muydu? Vardı; ama bugün Türkiye'de ne kadar sanayi varsa, o kadar kapitalizm vardı dünyada.

Bu niteliğiyle İngiltere’de doğdu. Şöyle bir benzetme yapalım: Atletizm yarışları var, böyle elips şeklinde stadyum, kulvarlar var. En iç kulvarda koşan, en büyük avantaja sahiptir. En kenar kulvardaki, en iç kulvardakine yetişmek için çok hızlı koşmak zorundadır; çünkü o handikaplıdır. İşte İngiltere, böyle bir yarış ve pisti, tanzim eden ülke oldu. Yani kulvarı o açtı, sanayi devrimini o yarattı. Yani sanayi, İngiltere ile tanıyıp yorumladığımız bir şey oldu. Bu birinci sanayi devrimini İngilizlere ait bir şey, ilk sanayi modeli. Öğretici ve kalıcı bir etkisi var. Bu öğretici ve kalıcı etki, bizim bugün içinde bulunduğumuz durumu irdeleyebilmemiz için bize lazım. Onu düşünerek, *biz bugün neredeyiz*’i, İngiliz’in modelini akılda tutarak ve hep ona referans yapma ihtiyacı içinde konuşmalıyız.

Sanayi devrimini kömür ve buhar enerjisi yapmıştır dersek, dar anlamda konuşmuş oluruz, dar bir söylem olur. Ancak, bunların ikamesiyle olmuştur. Yani suyun yerine buhar, odunun yerine kömür falan gibi; onunla başladığını görüyoruz ve bu sayede, sizlerin benden daha iyi bildiğiniz gibi, makine imalat, çeşitli mühendislik sektörleri ve belki de en önemlisi, metalürji sahneye çıkıyor. Metalürji çıkıyor. Metalürji, kimyasal bir süreç, malum, onu size anlatmam ayıp olur. İşin teknik boyutu onunla çıkıyor. Çünkü cevheri metal haline, kullanılabilir metal haline getiriyoruz. Metal haline getirince, oradan makinelere gidiyoruz. Yani sanayi devriminin teknik boyutuna metalürji sayesinde gidebiliyoruz ve her şeyi mekanize etmeye başlıyoruz. O zaman toplum değişiyor. Metalürji ürünlerini çoğalttıkça sanayide geliyoruz, *ağır sanayi* dediğimiz şeyi yapıyoruz. İngiliz aklıyla şimdi konuşalım. Böylece, daha önce insanların düşüncelerinde tasavvur edilmeyen, düşüncelerine sığmayan bir çeşitlilik ortaya çıkıyor.

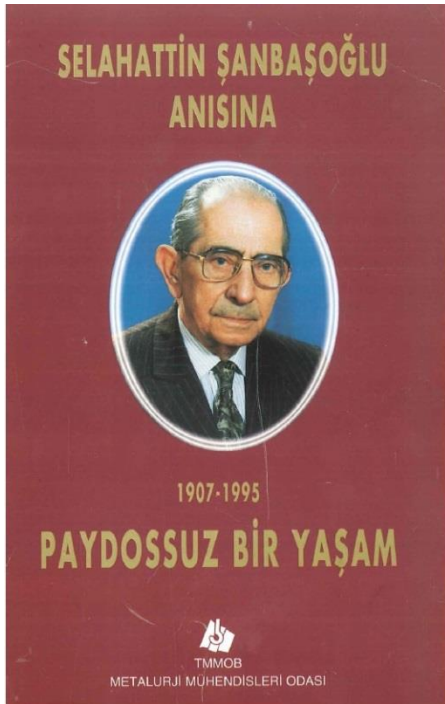
Burada iki nokta var öncelikle. Birincisi, Sanayi devrimi, devrim sözünü kullandığımıza göre, çok çeşitli etkenlerin bir araya gelmesiyle doğmuş olan bir şey. Tek boyutlu değil, çok çeşitli etkenlerle. İç kulvarda İngiltere bunlarla koşuyor. Teknik devrim ve teknik devrimin ana damarı yeni ekonomiyi belirliyor. Bu da bize bugün için lazım. Teknik devrim olmadan yeni ekonomi başka bir şey olur, sanayileşme olmaz. Onun için, mutlaka teknik devrim ve onun belirleyeceği, onun ana damarıyla veya damarlarıyla belirleyeceği bir yeni ekonomi çıkıyor.

Ben, sanayiden bahsederken, sanayiye anlatmaya çalışırken daima *Selahattin Şanbaşıoğlu*’na atıf yaparım. O bir sanayi kahramanıydı ve bize sanayileşmenin ne demek olduğunu öğretmiştir. Onun için ona atıf yaparım. Selahattin Bey derdi ki, *“Sanayileşme, büyük bir malzeme hareketidir.”* İşin teknik boyutu. *“Büyük bir malzeme hareketidir.”*

Demek ki birinci sanayi devrimi yepyeni bir teknik fotoğrafla ortaya çıkıyor. Bunu bir kenara koymak lazım. *Sanayi, devrim ve yepyeni bir fotoğraf.*

İkincisi, bunun bir ana damarı var. İngiliz, pistte koşarken, bir ana damar oluşturuyor. Ana yolu veya altyapısı. **Demiryoludur** bu. Demiryolu sayesinde. Yani metalürji, oradan da demiryolu. Bize İngiliz örneği diyor ki, her sanayi devriminin bir ana damarı veya kalın damarları olmak zorundadır. Demiryolu, bir ana damardı ve oradan toplumu değiştiren birçok şey, teknik ve ekonomik birçok şey, yepyeni şeyler çıktı.

Kervana sonra katılan ülkeler için de model bu oldu. Kervana sonradan katılanlar, pistin ikinci kulvarından koşmaya başladılar. İkinci kulvardan koşanlar,

birincisi kadar hızlı koşmak ve onun önüne geçmek zorundaydılar. Çünkü sanayinin devrim niteliği, onun vazgeçilmez vasfının mücadele olduğunu gösteriyordu.

Sanayi, bir mücadeledir. İddiadır ve mücadeledir ve bu mücadele, mutlaka, en önde koşan kadar, en az onun kadar hızlı koşmayı şart koşar. Sosyal bilimlerde bazı arkadaşlarımız fanteziler yaparlar ara sıra; “*Efendim, bu yakalama-geçme teması çok sosyal bir şey değildir; yani insanları böyle zorluyor*” falan derler. Ama bu, fantezi düzeyinde kalır. Çünkü Marks’ın işaret ettiği en ileri toplum, yani herkese ihtiyacına göre olan toplum, ancak geçmiş kuşakların çok hızlı koşmasıyla gerçekleşebilecek, herkesin yüksek nitelik kazanmasıyla gerçekleşebilecek olan bir şey. Biz daha sekizinci kulvardayken, durup, “*Efendim, biz o kadar hızlı koşmayalım; bu yakalama meselesi bir fantezidir*” falan dersek fena halde yanılırız. Zaten bizi de yanılalım diye bu tarafa doğru sevk edenler az değildir. Yani çevrecilere laf atmış olmayayım şimdi, onlar da çok değerli işler yapıyorlar; ama çevre meselesinin böyle şeyleri de olabilir, ona dikkat etmek zorundayız.

Büyük malzeme hareketi, büyük emek hareketini yarattı.

Ve büyük emek hareketi olmadan, sanayi, bir devrim olamazdı. İngiliz modeli bize onu gösteriyor. İktisatçıların *sonsuz emek arzı* dediği şey ortaya çıktı. İnsanlar kırlardan kentlere aktı. Çiftçi olamayan veya çiftçilikle yaşayamayan insanlar kentlere geldiler, gecekonduları oluşturdular. Biz Türkiye’den de bu tabloları zaten biliyoruz. Değil mi? 1950’den beri bu tabloları biliyoruz. Geldiler; ama orada sanayi onları çekti, sanayi onlara iş verdi, talep yarattı kendine.

Demek ki, teknik boyut, teknik damar işin arz tarafıysa, mutlaka bu taleple işler. Yani demiryoluna mutlaka bir talep olması lazımdır. Daha çok demiryolu yapabilmemiz için ve onu besleyen sektörleri yaratabilmemiz için mutlaka talep lazımdır. Hepsine birden. Yani vidasına, cevhere, cevherden başlayıp vagonun kapısına kadar, ahşap işlerine kadar mutlaka bir talebin doğmuş olması lazımdır.

Bu insanlar kentlere gelince, yavaş yavaş, orada bir disiplin, yepyeni bir disiplin olduğunu gördüler. Bu, iktisatçılar için de önemli bir şeydi: **Fabrika**. Fabrika ortaya çıktı. Devrimin ekonomik ve teknik ünitesi, çalışma ünitesi, fabrika ilk defa ortaya çıktı. Büyük işyeri. Disiplinle ve belli bir zamanla çalışıyor. O halde, *sanayi devrimi zaman kavramını değiştirdi*. Yani zamana hâkim oldu, kendi zamanını dikte etti. *Artık kilisenin zamanına göre yaşamıyor insanlar. Yani çan çalacağına göre yaşamıyorlar, düdüğ öteceğe göre yaşıyorlar*. Çünkü sanayi onların çalışma ve yaşamalarını tanzim etmiş oluyor. Fabrika, ekonomiyi de değiştiriyor ve değişimi birlikte getiriyor.

Tabii, iktisatçı ve sosyolog için çok zengin bir malzeme var burada. Sosyolog, yine İngiliz örneğinden hatırlarsak, toplumsal değişmeyi, bunun yakıtı olan sınıfsal bilinçlenmeyi, kentleşmeyi falan merak ediyor, onları yepyeni şeyler olarak görüyor. İktisatçı ise, emek gitgide nasıl uzmanlaşıyor, yeni yeni meslekler, istihdam artışı, gelir artışı, tüketim artışı falan gibi kavramlar üzerinde duruyor. Bu kavramlar buradan çıkıyor esas olarak. Sanayi devrimi olmasa, iktisatçı bu kavramları bulamayacak. Yani yeni bir jargonla iktisatçının konuşması bu devrim sayesinde oluyor ve “*Sanayici kimdir?*” sorusu geliyor; “*Yatırımcı, işletmeci olarak sanayici kimdir?*” İktisatçının bunu merak etmesi lazım. O günlerde merak etti. Bugünlerin Türkiye’inde çok fazla merak edene rastlamıyorum meslektaşlarım arasında. Bu salonda bulunanları dışta bırakıyorum. Bu salonun dışındaki meslektaşlarım arasında, “*Sanayici kimdir?*”i pek merak edene rastlamıyorum.

Sanayici, yeniliği anlayarak, bularak, mutlaka yeniliği anlayarak ve bularak atılım yapabilen, uzun vadeli ufuk sahibi olabilen bir insandır. Yani tarihi misyona sahip. İngilizler

buna bir isim de verdiler: “**Sanayinin kaptanları.**” Sanayinin kaptanları dediler, yani misyon sahibi adam. Planlı olarak bakabilen, yani planlı düşünen adam.

Tabii, daha titiz iktisatçılar, buradan hareket ederek, ne kadar yatırım yapılması lazım, yatırım oranı; emek yoğun mu, sermaye yoğun mu, teknik seçimi falan, bunun üzerinde durmaya başladılar. İktisatçı için böyle alanlar açıldı. Bazı meslektaşlarımız, işyeri ölçeğine göre, ölçeği büyütürsek maliyetler düşer mi falan, böyle şeylere; işbölümü, işbölümü nedir, bunlara yoğunlaştılar.

Fakat burada en önemli nokta şu: *Zaman yeniden tanzim edildi, yeni insan ortaya çıktı. Yeni insan, yeni zaman serisiyle çalışan insandır. Sanayi devriminin getirdiği insan tipi böyle bir insandır.*

Tabii, burada, bilim adamları için, temel bilimlerden başlamak üzere, bilim insanları için de, 1850’lerden başlamak üzere, bir mesele ortaya çıktı. Teknolojiyi siz mühendisler yaptınız. Yani geçmişte sizler, İngiliz olarak, değil mi, sizin rahmetli meslektaşlarınız, İngiltere’dekiler, onlar yaptı. Pratik olarak yaptılar. Fakat bir yere gelince anlaşıldı ki, artık bilime ihtiyaç var. 1850’lerden itibaren bilime ihtiyaç doğdu. Bunun altını çiziyorum; çünkü bugünün Türkiye’inde sanayici bilime ne için, ne kadar ihtiyaç duyuyor, onu bir yere yazmamız lazım...

Pratikten doğan bir teori ihtiyacı diyelim buna isterseniz. Ama bu, temel bilimleri körükledi. Bizim için önemli olan ve ondan sonraki gelişmeleri tanzim eden bir şey. Bu çeşitlilik ve çok yönlülük içinde, mühendisliğin ampirik-pratik gözlemleri ve bulgularından hareket ederek, fizik ve termodinamiğe gelindi. Demek ki büyük bir şey; her şeyi, düşünce tarzını değiştiriyor.

Kısacası, ajanı sanayi olan devrim, büyük bir dönüşüm demek ve mutlaka buradan bakmak zorundayız, sanayinin getirdiği şeye bakmak zorundayız. Bunun temelinde şu düşünce var: Bütün insanlar, yani seferber ettiği bütün insanlar ortak bir şeyde birleşiyorlar; “yapabiliriz” düşüncesi. “**Yapabiliriz. Daha iyisini, daha büyüğünü yapabiliriz, yaratabiliriz.**” Demek ki içinde mutlaka mücadele var, iddia var, bilgi var ve hareket var. “Yapabiliriz.” Bu, durdurulamayacak olan bir şey ve bunun için de bu arz kendi talebini yaratıyor. Demek ki işleyen bir ekonomi sistemi de getiriyor.

Şimdi ikinci parçaya geçelim. Neydi, ne oldu?

Bu mesele 19. Yüzyıl ortalarına doğru gelirken dikkatimizi çekti. Bunu arkadaşlarımız anlatacakları için uzun uzun üzerinde durmuyorum. Ancak, Selahattin Bey’in bize anlattığı şekilde, onun ağzından birkaç şey söyleyeceğim.

Neydik, ne yaptık sanayide?

Biz, Almanya gibi bir zemine sahip değildik. Avusturya, Fransa gibi bir zemine, bir sosyal zemine sahip değildik. Çünkü bu iş geldi, ama eskiden beri olan şeylerle geldi. Eskiden beri olan bir birikim bir yerde sanayiye devrim şeklinde doğurdu.

Şimdi Selahattin Bey konuşuyor:

“1820’lerde Tophane’nin kuruluşuyla başlayan 100 yıllık niyet ve çabaya rağmen, sanayi diye bir şey olmadığını Almanya’dan dönüşte gördüm” diyor ve şöyle devam ediyor:

“İkinci Dünya Savaşı içinde, Askeri Fabrikalar Umum Müdürü başkanlığında birkaç kişilik bir heyetle İngiltere’ye giderek askeri fabrikaları gezdik. Londra yakınlarında, Woolich’te (orası bizim Makine Kimya gibi bir yer –BK) bize enteresan bir şey göstereceklerini söylediler. Fabrikanın büyük yeşil bahçesinde, mermerden yapılmış, etrafi zincirle çevrili, çok bakımlı bir mezar vardı. Mezarda diyordu ki, ‘İstanbul’dan buraya, staja

gelmiş ve 28 yaşında ölmüş İbrahim'in mezarıdır. Bu garibin mezarına dokunulmasın. Tarih 1840.”

Demek ki *İkinci Mahmut* başlatmış bu işi. Yani dikkatimizi çekmiş.

Sonra herhalde **Prusya**'nın, özellikle Prusya'nın toplumu zorlayarak sanayileştirme çizgisi bizi etkiledi. Orada işadamlarını, soyluları, yerel yönetimleri fabrika kurmaya zorladılar Prusyalılar ve yüzlerce sanayi girişimi ortaya çıktı, iktisat tarihçilerinin gayet iyi bildiği gibi. Ama burada bir plan yoktu. Zira *Plan, 20. Yüzyıl sanayi aklının ürünüdür. 20. Yüzyıl aklının ürünü olarak ortaya çıkacak plan.*

Şunu biliyoruz: Türkiye'de cumhuriyet başladığı zaman, birinci ve ikinci sanayi devrimlerine erişilememişti. Fakat Cumhuriyet şu düşünceye sahipti: **“Yapabiliriz.”** Cumhuriyetin özünde “yapabiliriz” düşüncesi var. Çünkü cumhuriyet bir iddiadır ve mücadele demektir. Mücadelesiz cumhuriyet bir anlam taşımaz. Cumhuriyet, “yapabiliriz” düşüncesi için mücadeledir. Sanayi meselesinde de hem bizden ileride olanlara, yani en iç kulvarda koşanlara (*çünkü biz en kenar kulvardayız*) hayranlık duyma, hem de onu yakalayıp geçme arzusu, daha doğrusu azmi vardı; hem de -bu nokta ilginç bence- 20. Yüzyılın plan aklı vardı cumhuriyetçilerde.

Belki bu, askerlik mesleğinin, hele savaşlarla yaşayan askerlik mesleğinin strateji ve pratiği ve vatana sahip çıkma sorumluluğuyla gıda alıp büyüyenler için müstesna bir şeydi, böyle kimlik kazandılar ve 1920'lerin sonunda, önlerindeki örneği de doğru algıladılar: **Sovyet planlaması**. Sovyetler Birliği, dünyaya sanayileşmenin planlarla olabileceğini ve en dış kulvardan en iç kulvara ancak bununla gelinebileceğini gösterdi ve buradan 1930'ların sanayi programları doğdu. Ben onları anlatmayacağım, özellikle *Serdar Şahinkaya* arkadaşım bunu gayet güzel bir şekilde verecektir. Ama bu, bir büyük sanayi ve merkezinde sanayi olan bir büyük ekonomik işler sektörü olarak, yani bir kamu, ekonomide kamu sektörü olarak çıktı; kendi kurumlarını kurdu, iktisadi devlet teşekkülleri, daha sonra KİT vesaire. Ama bu, “yapabiliriz” düşüncesinin bir örneği oldu.

Bunlara talep vardı, talep de yarattılar, yani arzu yarattılar. Kamunun, sanayinin omurga olduğu ekonomik ve teknik düzenlemesi, ekonomide talep de yarattı. Bildiğimiz gibi, çeşitli ürünler ve hizmetler kamu eliyle düzenlendi. Biri bu.

Bir de *Cumhuriyetin Silikon Vadisi* vardı. Onu da Selahattin Bey anlatıyor. İzin verirseniz, oradan da birkaç şey okuyayım. Silikon Vadisi bence.

Bunu daha önce belki bu toplantılarda bahsetmiş, anlatmış olabilirim. Onun için, daha önce dinleyenler kusura bakmasın.

Bu Silikon Vadisi askeri fabrikalardan oluşur, ama askeri bir katı disiplin içinde çalışmaz, Silikon Vadisi gibi çalışır. İlk teşebbüs 1924'te. Bu bir sanayi sitesidir; **Kırkkale**.

Şöyle diyor Selahattin Bey:

“1932'de Kırkkale'de askeri fabrika sahası dışında sadece 13 ev vardı. Meyhane, kahvehane ve kasap dükkânı aynı yerd. Yol yoktu, haftada iki tren geçirdi. Gazete gelmezdi. Fabrikaya trenle ya da çamur tarlalardan geçerek gidilirdi. İşçi tamamen oranın köylüsüydü. 2-3 saatlik köyünden eşekle veya yaya gelirdi. Fabrikada eşeklere ayrı yer vardı.” Yani park yeri de var.

“29'da Kırkkale Çelik Fabrikasının temeli atıldı. Fabrika 32'de tamamlandı. 32'de imalat çok azdı; 100 ton çelik çıkarıyordu. Başlangıçta hepimiz acemiydik. Doğru dürüst kütle halinde üretim yapamıyorduk. O esnada, Harlas isminde bir ustabaşı geldi. Skoda firmasının ustabaşıydı. Oraya (Çekoslovakya'ya) 15'lik top imalatı için tekemmüle (yani

geliştirmeye) gitmiş olanlar alıp geldiler. Ray imalatını aşağı yukarı ondan öğrendik. İlk defa ray 32 Haziranının 4'ünde Kırıkkale Çelik Fabrikasında yapıldı. Sonra 34'e kadar çelikhane çalışmadı; çünkü Demiryolları sipariş vermiyordu. Bakanlık Ali Çetinkaya'ya bağlanınca, Çetinkaya emir verdi; Demiryolları, istemediği halde, ray siparişini Kırıkkale'ye vermek zorunda kaldı. Yapılan rayın kalitesine inanamadılar. İnşaat Dairesi, bizim rayları Alman raylarıyla mukayese için İsviçre'ye gönderdi. Bizimkiler Alman raylarından dört kat daha dayanıklı çıktı. Çıkınca, herkesin sesi kesildi. Ray imalatı 1940'a kadar Kırıkkale'de devam etti, sonra Karabük'e geçti.

İmalathaneler Ankara ve civarında kuruldu. Önce Fişek Fabrikasıyla başladı. Ardından kapsül, maske fabrikaları. Çelik Fabrikasında 1935-50 arasında 150 çeşit çelik yapılmıştır. 150 çeşit çelik. Bugün (1995'te bunu anlattı –BK) Türkiye'de bunların dörtte biri bile yapılmıyor. Uçak çeliği, kalem çeliği, paslanmaz çelik, semantasyon çeliği...” falan diye sayıyor ve birçok örnek veriyor.

“38'de tanksavar toplarının yapımı başladı. Bu, üstün teknik isteyen bir şeydir. Lisans alınmadı. Top ebadı bilinerek, takriben yapıldı. Savaş başlayınca artık dışarıdan hiçbir şey gelmedi. Umum Müdürü Eyüp Paşa (Durukan), krom nikelli çelik gerektiren ileri top namlusu istedi. Guleman'dan kromu getirdim, Maliye Bakanlığının nikelli bozuk paralarına da el koydum. Böylece 39-45 arasında 3.7'lik ve sonra 5.7'lik tanksavar topu için 500 namlulu çelik çıkardık” diyor.

Devam ediyoruz.

“1940'ta kendi girişimimizle tank yaptık. Bunun sadece Ford motoru dışarıdan geldi, dizaynı bizimkilerindir, tipi kendimize mahsustur.” Böyle önemsiz bir şey gibi anlatıyor. “Kâmil, Necati falan yaptılar. Zırh levhası, topu, paleti, aktarma organları, hepsi bizim üretimimizdir. Bu tank 1946'da Cumhuriyet Bayramı töreninde geçti; ancak, sipariş gelmedi ve tek tank olarak kaldı. Amerikan yardımı başlayınca, hazırcılık ve kolaya kaçma başladı” diyor.

Bir başkası:

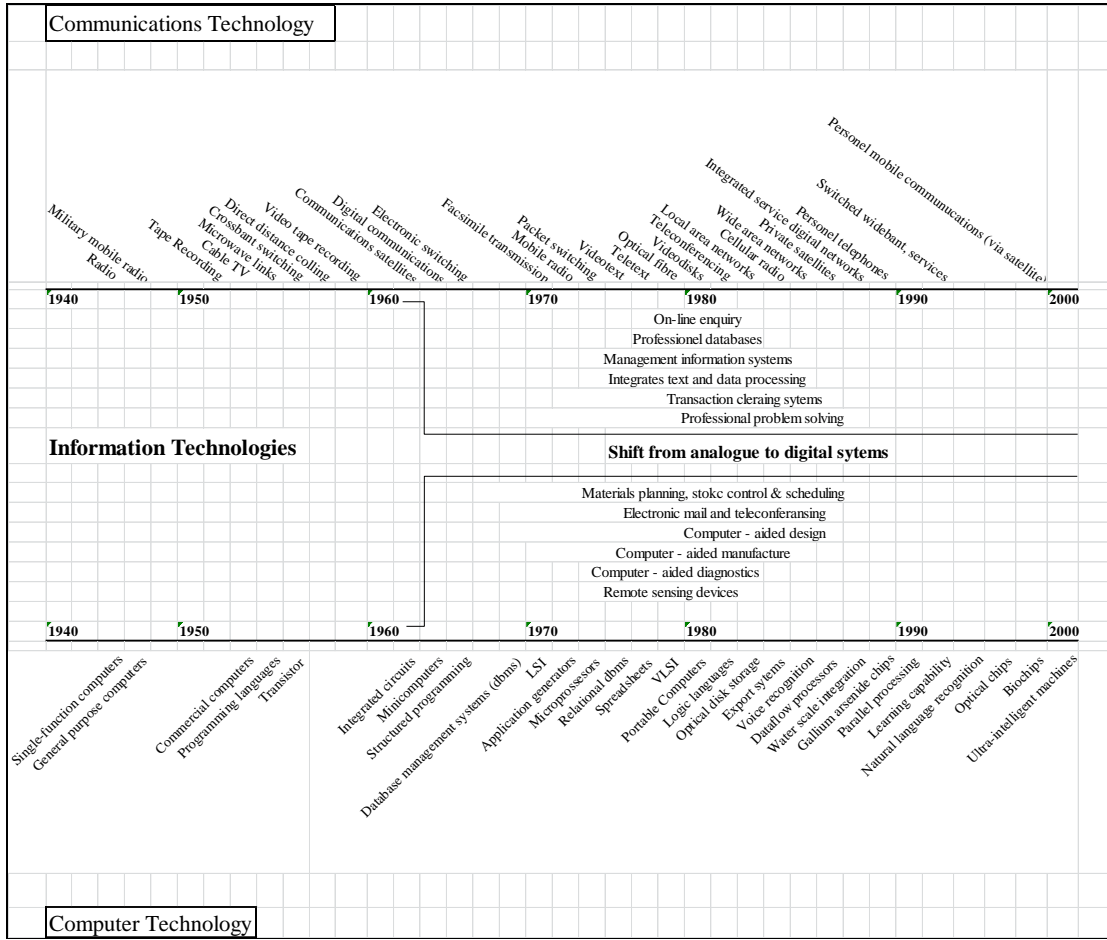
“1925'te Kayseri'de Uçak Fabrikası kuruldu. Almanya Junkers uçakları getirildi. Sonra, İkinci Dünya Harbi içinde, Tayyare Cemiyetinin Etimesgut'taki tesislerinde, yurtlarından kaçmış Polonyalılar, PST tipi, 7-8 kişilik sivil keşif uçağı yaptılar. Bunlar da Danimarka'ya satıldı. Ama daha önemlisi, dizaynı bize ait olan, kesik kanatlı, Uğur tipi talim uçaklarının imalidir. Motoru İngiliz Havilland'dır. Uçuş tecrübeleri iyi sonuç verdi. Bu fabrika 1951'de Makine Kimya Endüstrisi'ne intikal etti. Orada 54 uçak yaptık, motorlarını işledik. 4'ünü törenle Türk pilotlarıyla uçurarak, 1954'te Ürdün'e hediye gönderdik, gerisini Milli Savunma'ya verdik. Daha sonra Milli Savunma'nın siparişi kesildi. Uçağı artık Amerikan askeri yardımından alacaklarını söylediler. Böylece uçaktan vazgeçerek, bu tesislerde kuluçka makinesi yapmaya başladık. Aynı yer daha sonra Türk Traktör Fabrikası oldu” diye anlatıyor.

Bu kadarı yeter herhalde. Çünkü zaman belirli; sanayi zamanına uymak zorundayız, değil mi?!

Yalnız, burada şu ortaya çıkıyor: “Yapabiliriz” düşüncesi var, ama talep yok. O zaman sanayi devrim boyutuna ulaşamıyor. Talep yok. “Amerikan yardımı var, teşekkür ederiz” diyorlar.

1980'ler bir dönüm noktası. Arkadaşlarımız anlatacaklar, benim yeniden anlatmama gerek yok. Sanayi hareketinin durduğu tarihtir, sanayi hareketinin durmaya başladı tarihtir 1980'ler. Daha doğrusu, sanayi tutkusunun. Öyle diyelim. Çünkü hareket bir şekilde devam

eder. İttiğiniz zaman raylı sistem devam eder. Ama tutkusu, o tutku durur. Tutkuyu aldığımız zaman, yavaşlaya yavaşlaya gider.

Kaynak: Chris Freeman, *The Challenge of new technologies*, OECD, (1987)'den naklen; Peter Dicken, *Reshaping the Global Economic Map in the 21 st Century*, Sage Publ., 2003.s.90.

Bunlar, zamanın kaybedilmeye başlandığı yıllardır. Çünkü dış dünyada sanayinin tanzim ettiği zaman işlemeye devam etmektedir. Dünya iki koldan ilerlemeye devam ediyor. Dolayısıyla, dış dünya, zamanı değişik bir teknikle, yeni bir teknik yolla tanzim etmeye başlıyor. Yani iletişim teknolojisi ile bilgisayar teknolojisinin birleştiği dijital bir dünya başlıyor. Biz bu dünyanın gerisinde kalıyoruz. Birinci kulvar hızlı gidiyor, biz sekizinci kulvarda yavaş bir şekilde devam ediyoruz.

Bu dönemde iki şey ortaya çıkıyor.

Birincisi, sanayi tutkusu bitince ikinci el sermaye malı ithalatı ortaya çıkıyor. 1980'lerin belgelerini incerseniz, yani gazeteleri inceleyin, göreceksiniz. İkinci el sermaye malı ithalatı başlıyor. Teknik seçiminde, "*Ucuz teknik seçelim, ileri teknik pahalı olur*", bu başlıyor. Bilgisayar alanındaki, bilgi işlem alanındaki gelişmenin farkında olmama, daha sonra moda olarak bunu alma başlıyor ve bu şekilde, Türkiye ekonomisinde de ithalatçılığın tohumunun atıldığı, ithalatçılığın yükselmeye başladığı, ithalatçılığın sanayinin damarına girmeye başladığı tarihler 1980'le başlıyor.

İkinci önemli nokta, bunu tamamlayan ikinci önemli nokta; Türkiye sermaye sınıfının vazgeçmediği alışkanlığı, yani sanki birinci sanayi devrimi yıllarında yaşıyormuş gibi,

vazgeçmediği alışkanlığı: “*Emek ucuzdur ve ucuz kalacaktır.*” Birinci sanayi devriminde emek ucuzdu. Çünkü adamlar kırlardan geliyorlardı, yepyeni bir dünyaya giriyorlardı. Kırdaki gelirinden daha yüksek ücret alıyordu, ama ucuzdu o. Ortaya çıkan kâra, katma değere göre ucuzdu. 1980’den sonranın Türkiye’inde sanayiciye de hâkim olan düşünce, yani ithalatçılık merakının hâkim olduğu sanayiciye de hâkim olan başka bir şey: “Emek ucuzdur ve mutlaka ucuz kalmalıdır” düşüncesi.

Bu bizi geleceğe taşımaz. Geleceğe taşımadı ve bu düşünce bizi geleceğe taşımayacaktır.

Sanayide makine parkı yenilenmedi. Değerli *Yavuz Bayülken*, bana ara sıra bilgiler gönderir. Gönderdiği son bilgi burada, slaytlarda var. Ama gerek yok anlatmaya, zaten kendisi anlatacak. Yavuz Bey’in 2011 tarihinde gönderdiği son verilerde, imalat sanayinde makine parkının ortalama 10 yıllık olduğu ortaya çıkıyordu. Yenilemiyorlar. İthalat merakı artık damarlarımıza iyice işlemiş vaziyette.

Bu dönemde sanayi kurma düşüncesinin yerini dövize kavuşma, bir an önce kestirme yoldan dövize kavuşma, nereden gelirse gelsin dövize kavuşma düşüncesi aldı. Dolayısıyla, “Sanayi dövizsiz olmaz, ama sanayi döviz getirmez” anlayışı yaygınlaşmaya başladı.

Bence en önemlisi, devlette yetişmiş sanayi kadrolarının erimeye başlaması. Tabii, insanlar yaşıyorlar ve kendi bilgilerini-görgülerini aktaracakları yeni kuşaklar olmazsa, eriyor, bilgi gidiyor. İnsanlar yaşlanır ve kendi bilgi-görgülerini sanayi ortamında yeni kuşaklara aktaramazlarsa, sanayi düşüncesi de yavaş yavaş kaybolmaya başlıyor.

İkincisi, o dönemde başlayan ve özel sektörümüzün çok sevdiği modalardan biri olan **özelleştirme**. Tesisleri veriyoruz, 30’lardan başlayarak kurduğumuz, her yıl kurduğumuz tesisleri veriyoruz. Kim alıyor? Biraz önce konuştuğumuz gibi, Konya Krom Manyezit’i otelci alıyor. Alıyor da, ne yapıyor; cevher yatağını bırakıyor, diğerlerini de otel yapmaya falan niyetleniyor. Adamın işi o çünkü. Dolayısıyla, “*Bize yeni sanayici değil, yeni kapitalist lazım*” düşüncesi 80’den itibaren egemen olmaya başladı. “Biz bu ülkeyi kapitalizmle şekillendireceğiz. Onun için, bize yeni kapitalist lazım. Siyasi kadrolarımız için de bunlar lazım, bu düşünce lazım” dediğimiz zaman, 50 yılda birikmiş ve birikmeye devam eden sanayi bilgisi, görgüsü, çözümleri, yaratıcılığını da eritmeye başlıyoruz.

Özelleştirme, Türkiye'nin sanayisine bir savaş gibi etki yapmıştır. Yani düşünceyi yıkmıştır.

Almanya, İkinci Dünya Savaşında donanımının galiba yüzde 30’unu falan kaybetti. Ama Almanlar bilgi-görgüyle devam ettiler ve 1950’lerde Alman ekonomisi yıllık ortalama yüzde 9-10’la büyüdü. Ne sayesinde? Sanayi sayesinde. Sanayi bilgisi-görgüsü sayesinde Almanya yeniden doğdu. Çünkü insanların bilgilerini yok etmediniz, onları buharlaştırmadınız, ama donanımları ortadan kaldırdınız.

Bizde donanımlar giderken, bilgi-görgü de gidiyor.

Özel sektör belki de yetişmiş insanı sıfır yetiştirme maliyetiyle alıyor, kullanıyor; ama özel sektörün ortamında bu bilgi-görgü ne kadar devam ediyor, bilmiyorum.

1980 öncesi iki sanayici tipinin biri yine *Şanbaşıoğlu*’dur. Burada yer olmadığı için, yani zaman olmadığı için değinmiyorum. Onun bir mermi imalatı teklifini nasıl imzaladığı örneği vardır, girişimci öyle olur. Bir Amerikalı gelir Almanya’dan, “Bize şu kadar mermi lazım” der, çok büyük miktarda, “Yapabilir misiniz?” der. Selahattin Bey de Makine Kimya’nın Genel Müdür Yardımcısı. Sanayi Müsteşarına gider, Yönetim Kurulu üyelerine gider; hepsi, “Vallahi işim var, karım hasta, oğlumu bir yere götüreceğim; ne iş yaparsan yap, sana kalmış” falan derler, kararı ona bırakırlar. Göz göre göre gidecek. Maliyet hesabı

tutmuyor. Yani diyelim ki mermiler 3 dolardan yapılacaksa, ilk hesap 5 dolar gösteriyor. Dolayısıyla, siparişi alamayacağız.

Şöyle anlatmıştı: “Adamı uğurlamak için gara götürdüm. Gar lokantasında adam çantasından belgeyi çıkardı, ‘Yazık, siparişi size veremiyoruz’ dedi.”

Selahattin Bey, o anda, sanki işin sahibi oymuş gibi, dedi ki, “*Aldım adamın önünden, bastım imzayı altına ve sonradan, değil 5 dolar, 2 dolara getirdik ve o sayede yeni bir sipariş aldık, her siparişle yeni bir fabrika yaptık.*”

Bu, tipik bir sanayi kahramanı.

Başka bir sanayi kahramanı, özel sektörden; öldü 1979’da, yani sanayi tutkusunun sona ereceğini adeta sezerek öldü: **Mümtaz Zeytinoglu**. Özel sektörden. “Yapabiliriz” düşüncesinin kahramanlarındandı. Özel sektörün bir sanayi kahramanıydı. Onu anlatmayayım. Ama bulursanız, “*Ulusal Sanayi*” diye ince bir kitap vardır; Tahsin Yücel, Mümtaz’ın ölümünden sonra derledi. Tavsiye ederim.

Şimdi, birçok şeyi atlayalım ve sonuna gelelim. Başkanın da ikramıyla, son 10 dakikada...

Benim Aslı Hanım’dan rica ettiğim bir şey vardı; Obama’nın ve muhterem bir zatın konuşmaları. Doğrudan doğruya son bölüme atlayalım.

Buraya geçince, tabii, bıraksanız çok konuşurum da...

Oturum Başkanı Oğuz Türkyılmaz- Hocalar konuşmayı sever hocam.

Prof. Dr. Bilsay Kuruç- En çok sevdikleri şeydir.

Evet, şu konuşmayı bir dinleyelim. (ABD Başkanı Barack Obama ve dönemin Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım konuşuyor)

Oturum Başkanı Oğuz Türkyılmaz- Bir başka bakan da, “Bizden bilim adamı çıkmaz, çıksa çıksa ara teknik eleman çıkar” demişti. Ben de ona cevap vermişim; “O sizin kendi düzeyinizle ilgili bir husus” diye. Aynı şey. ((Alkışlar))

Prof. Dr. Bilsay Kuruç- Bu zatla alay etmek niyetim yok. Yalnız, bakışımızı yansıtıyor bu. Bunu kişiselleştirmeyelim. Burada değerli milletvekilleri de var, kimseye de laf atmak istemiyorum. Ama bütün siyaset sınıfımız acaba geleceğin dünyası için, sanayinin merkez olacağı, ama nasıl bir sanayinin olacağı; Obama’nın dediği gibi, “*Kimsenin sana yapamazsın demesine izin verme*” çizgisinde düşünüyor mu? “Kimsenin sana yapamazsın demesine izin verme.” *Cumhuriyetin şiarını hatırlayalım: “Yapabiliriz.”* Sanayi bu demek...

Ben, anlamlı bulduğum Almanya’daki gelişmelerden, daha çok sizlerin dünyasına, yani mühendis ve sanayici dünyasına ait çarpıcı gelişmelerden çok kısaca söz etmek istiyorum.

Değerli Aykut Göker Bey, bizim, “21. Yüzyıl İçin Planlama” başlığı altında 2011’den itibaren yılda bir, bazen iki kez yaptığımız toplantılarda (şimdi iki mevsimde yapıyoruz; yani ilkbaharda iki ve sonbaharda iki) anlatmıştı.

2006’da, Alman Hükümeti, *Almanya İçin Yüksek Teknoloji Stratejisi* saptadı. Bu bana çok önemli göründü, gelecek için. Yani 80 milyonluk Türkiye gibi bir ülke ve sekizinci kulvarda koşmakta olan, yarı sanayileşmiş bir ülke... Birçok şeyi fason olarak yapıyor, ama yarı sanayileşmiş, ithalat olmazsa yapamıyor. Ar-Ge’si içinde gelen ithalat, değil mi; Ar-Ge’si içinde gelen ithalat olmadan yapamıyor.

Aykut Bey’in izniyle okumak istiyorum. Şöyle diyor Almanya İçin Yüksek Teknoloji Stratejisinde: “*Vizyonumuz, bilim ve sanayideki başarıya saygı duyan, ödüllendiren bir ülkedir.*” Şurası önemli: “*Merak eden, öğrenen bir toplum istiyoruz.*” *Sayıyor, doğa bilimlerinden beşeri bilimlere diye ve “Almanya için başarıda bir sınır olmayacaktır. Yeni fikirlere, yeni ürünlere, yeni sistem çözümlerine ihtiyacımız vardır” diyor. Devam ediyor: “Rekabet üstünlüğü yarışını düşük işçilik ücretlerine dayanarak kazanamayız. Bu yarışta ancak fikirlere, ama en iyilerine dayanarak mutlaka kazanırız.”*

Bu satırları yani “Düşük işçilik ücretlerine dayanarak kazanamayız” satırlarını okuyunca, insan, 2015 yılı seçimlerinde, siyasi partilerimizin esas seçim platformuna ne getirdiklerini, üzerinde en çok konuşulan şey olarak ne getirdiklerini hatırlıyor. “Asgari ücret 1300 lira mı olacak, 1500 lira mı olacak?” Şimdi özel sektör sıkıntıya düştü, 1300’ü vermemek istiyorlar. Değil mi? *Yani Türk sanayisi, 1300 lira asgari ücretten rahatsız durumda. Victoria Dönemindeki gibi.* Bunda bir tuhaflık yok. Çünkü bugün Türkiye’yi yöneten zihniyet... Tabii, bunu iktidar partisinden ayıralım isterseniz. Yani muhalefet partilerinin ve Parlamentoda olan ve dışındaki muhalefet partilerinin başka düşünceleri olabilir gibi kendimize bir umut ışığı açalım ve şunu hatırlayalım: İktidar partisi, yaptığı referanslarda hep birinci sanayi devrimi dönemi İngiltere’sine ait düşüncelerle hareket ettiğini gösteriyordu. Soma faciasından sonra, günün Başbakanı, maden ölümlerinde hangi örneği verdi? Victoria Dönemi. Victoria Dönemi madencilikte, oradaki kuyu çöküşlerinde 300 ölü, 500 ölü oluyordu. “Bu işin fitratında var bu, oluyor” dedi yani. Verdiği örnek, ucuz emek, “Emek mutlaka ucuz olacaktır” dönemine ait olan emektir. Eğer biz gelecekte bahsetmek istiyorsak, o zaman, Almanya’ya bakmak zorundayız. Yani Yüksek Teknoloji Stratejisine.

Almanya İçin Yüksek Teknoloji Stratejisi şöyle devam ediyor: “*Bu yarışta düşük işçilik ücretlerine dayanarak kazanamayız. Bilim ve teknoloji tabanlı çözümler üreten, önder ülke yapmak istiyoruz Almanya’yı*” diyor ve “*Somut durumlarda bunların gerçekleşmesine yönelik adımlar planlanacaktır*” diyor.

Bunun üzerinde bunlar çalışmaya devam ettiler ve orada bu çalışmalar ve bunun gerektirdiği araştırmalar Federal Almanya Eğitim ve Araştırma Bakanlığına verildi. Eğitim ve Araştırma Bakanlığı, diğer bakanlıklarla işbirliği halinde bu Yüksek Teknoloji Stratejisini yürütecek. *Çünkü geleceğin sanayisi, geleceğin insanıyla beraber oluşacak.*

Dolayısıyla, Eğitim Bakanlığının sorumluluğuna verildi bu. Yani o zavallı Almanlar bilmiyorlardı ki; 4+4+4'le falan uğraşsalar daha iyi olacak, değil mi? O da Victoria Dönemine ait bir düşünce. *“İşçiler kiliseye gidin”* deniyordu Victoria Döneminde. Bizimki de *“Herkes camiye gitsin”* diyor. Yani zamanı sanayiye göre değil, zamanı ezana göre belirlemek istiyorlar. Orada da kiliseye göre. Çünkü büyük kitleleri kontrol altına almak lazım. Biz, büyük kitleyi yeni insan yapmak istemiyorsak; yepyeni bir sanayi devriminden, dönüşümden geçirerek yeni insan yapmak istemiyorsak, o zaman, 4+4+4'ten geçireceğiz. Ama Almanlar başka yoldan gidiyorlar.

2010'un Temmuz ayında bu Yüksek Teknoloji Stratejisini Alman Hükümeti gözden geçirmiş, 2020 hedefi koymuş, 2020'de gerçekleştirilecek hedefler koymuş ve bunun 2 yıl sonra, 2012 Martında eylem planını ortaya çıkarmış.

Bu eylem planında 10 proje var. Bu 10 projeden en önemlisi, siber fizik; yani gerçek dünya ile sanal dünyanın birleştirileceği bir sistemi kurmak, nesnelerin interneti dünyasını kurmak. Çünkü buradaki hâkim fikir şu: *“Almanya olarak biz zaten klasik sanayi üretiminde bir numarayız. Ama siber sistemler, sanal sistemlerde de öncü düşünceye sahibiz. Yani siber fizik sistemlerin bilgi hazinesi, bu da bizdedir. O zaman, bu ikisini birleştirelim. Bu ikisini nasıl birleştiririz? Yüksek nitelikli insanlarla. Emek yüksek nitelikli olacak ve yüksek ücret ekonomisi olacak. Ekonominin bir kesiminde değil, yayılacak, bütün topluma yayılacak. Yeni sanayi devrimi böyle oluşur, dördüncü sanayi devrimi böyle oluşur”* diyor Almanlar ve **“Biz dördüncü sanayi devriminin öncüsüyüz”** diyorlar.

Evet, dördüncü sanayi devrimi gelmektedir. Gerçek üretim dünyası ile sanal dünyanın birleştirileceği bir sistem. Bunu sizlere anlatmama sanırım gerek yok. Yani her şeyin dijital bir rafınaja tabi olacağı, nesnelerin birbirleriyle konuşabildiği, kitle halinde üretimin yanı sıra, son dakika değişikliklerin de yapılabilirdiği bir esnekliğe sahip... Çünkü bütün nesnelere ve hizmetler yeni gelmekte olan sistemin bilgisayarlılığıyla, bilgi işlemciliğiyle düzenlenmiş olacak.

O halde, yeni insan, bütün bunlara hâkim olan ve mutlaka yaratıcı olan; insan robot olmayan, fakat mutlaka yaratacağı yeni robotlara hâkim olan, yenilerini yaratabilen, yüksek akla, yepyeni yaşama biçimlerine sahip (yani diyebilir ki, “Ben bir hafta gideceğim, istirahat edeceğim, tekrar geleceğim.”) dolayısıyla, ücretlerde esneklik değil, ama yaşama biçiminde esneklik getirebilen yeni bir dünyayı kurgulamak üzereyiz.

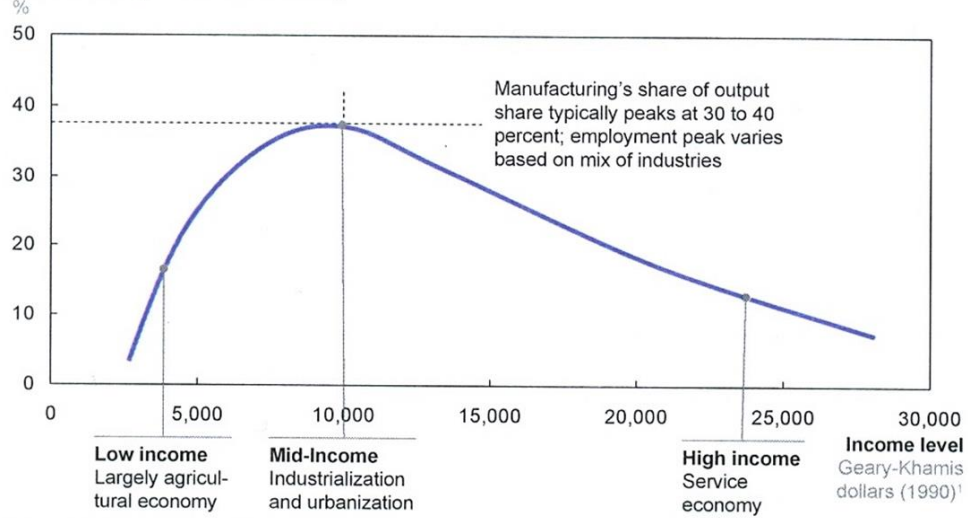
“2020'de 40 milyar Euro'luk piyasa, bu işin piyasası gerçekleşmiş olacak” diyor.

Exhibit 1

Manufacturing's share of GDP rises as economies develop and falls as they become wealthy, following an inverted U curve

ILLUSTRATIVE

Manufacturing share in an economy

1 The 1990 Geary-Khamis dollar, or 1990 international dollar, is a hypothetical currency unit that allows international comparisons adjusted for exchange rates and purchasing power parity.

SOURCE: McKinsey Global Institute analysis

Kaynak: <http://www.mckinsey.com/business-functions/operations/our-insights/the-future-of-manufacturing>

Efendim, bu tabloyu sık sık, her yerde göstermeye çalışıyorum. Bir ekonomide imalat sanayinin payı. Sanayileşmenin bir fotoğrafıdır bu. Gayrisafi yurtiçi hasıla, ancak imalat sanayinin payı artırıldıkça artırılabilir. Sanayileşme budur ve ortalama yüzde 40'a varınca bu pay; yani sanayileşmiş ülkelerde (İngiltere, Amerika, Almanya; bu üçünü akılda tutalım. Bunlara Fransa'yı, hatta İtalya'yı bile katabiliriz.) imalat sanayinin payı, ekonomiye katkısı diyelim buna, yüzde 40'a vardığı zaman, 1990 verileriyle 10 bin dolar gelire erişirsiniz. Norm budur. 10 bin doların anlamı şu: "Bu 10 bin dolar, yüzde 40 imalat sanayi payıyla gerçekleşmiştir. Çünkü biz bir sanayi toplumuyuz."

Peki, Türkiye'de, Türkiye'yi yönetenlerin bol bol sözünü ettiği 10 bin dolarda imalat sanayinin payı ne kadar? Bu pay artıyordu. Serdar Şahinkaya arkadaşım çok daha ayrıntılı ve güzel gösterecek. Bu pay yüzde 25'lere falan gelmişti. Sonra, 2000'lerden itibaren indi. Şimdi yüzde 15 civarında. Yani yüzde 15'ten ibaret sizin payınız.

O halde, ben yine sitem olsun diye değil, ama Sanayi Kongresinde bu noktada şunu şakayla karışık söyleyeyim isterseniz: Slogan çok güzel, "*Başka Bir Sanayileşme Mümkün*" diye. Ama ortada bir sanayileşme yok ki. *Bir sanayileşme mümkün*. Esas sloganımız galiba bu. Esas kastettiğimiz bu. Bir sanayileşme mümkün. Çünkü şu anda yok.

Yüzde 15 ve bugünün sanayici kartviziti taşıyan, ki yeni sanayiciler arasında çok değerli insanlar var; merak eden, çalışan, çok çok değerli insanlar var; ama sınıf olarak veya sanayicileri temsil eden organlar olarak ortaya ne gibi talepler çıkıyor diye baktığım zaman, acaba bu Almanya'daki gelişmelerden falan haberdar mı diye merak ettiğim zaman, pek merak etmediklerini görüyoruz. Ama reform istiyorlar Hükümetten. "Reform yapın, reform yapın; reform talep ediyoruz, yapmıyorlar" diyorlar. Oysa son 30 yıldır, hele 2000'lerden sonra, birinci sanayi devrimi döneminde İngiltere'de, Fransa'da, Almanya'da kapitalizmin

önü ne kadar açıldıysa, Türkiye'de açılmadı mı, bütün serbestliklere kavuşmadılar mı?! Her şeye kavuştular. Daha da reform istiyorlar. Reform nedir? Yani biraz daha verin demek istiyorlar. Reformun ne olduğunu bilmiyoruz. Sanayide reform değil, reform istiyor. Reform, başka bir şeyin adı burada.

Dolayısıyla, tablo bu. Biz, 10 bin dolara eriştik diye övünüyorsak, maalesef, bu sanal bir 10 bin dolardır. İnşaatla, turizmle, bildiğimiz ve bilmediğimiz ticaretle erişilmiş bir 10 bin dolarsa, bu, sanayi toplumunun 10 bin doları değildir.

Efendim bu zat, **Prof. Dr. Henning Kagermann**. Almanya'daki işin başında olan kişi. Bunları okuyunca, yani Almanya'nın raporunu okuyunca, aklıma şöyle bir kara fantezi geldi: Diyelim ki Prof. Kagermann uçağa biniyor, yanındaki koltuğa da biraz sonra bizim değerli Bakanımız gelip oturuyor. Kaç dakika ve ne konuşabilirler acaba? Kaç dakika ve ne konuşabilirler? Eğer bu iki kişi... Tabii, bizim Bakanımızı şahıs olarak söylemiyorum yine; temsili olarak, yani bugünün dünyasının siyaset sınıfının temsilcisi olarak, karar mekanizmalarının başında olan birisi olarak söylüyorum. O bir simge sadece. İki ayrı dilden konuşuyorlar. Çünkü ikisi ayrı dünyaların insanı. Biri gerçekten dördüncü sanayi devriminin insanı; öteki belki birinci sanayi devriminin bile değil. Dolayısıyla, ortak dilleri yok. Her sanayi devriminin getirdiği, zenginleşen bir dil var, merakları var, sorunları var, çözümleri var, çözüm olmayan tarafları var; kısacası, Almanya'nın dediği gibi, merak eden toplumun insanı var. Bu ikisi, korkarım ki, bir şey konuşamazlar. Ama biz, mutlaka, yarın Kagermann'ın yanındaki boş koltuğa oturan ve onunla bütün yolculuk boyunca konuşan insanı yaratmak zorundayız. Başka türlü, bir sanayileşme mümkün değil.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)